

ARAŞTIRMA MAKALESİ

FİNANSAL VE EKONOMİK FAKTÖRLERİN VERGİ GELİRLERİ ÜZERİNE ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

THE EFFECTS OF FINANCIAL AND ECONOMIC FACTORS ON THE TAX REVENUES: THE CASE OF TURKEY

Arş. Gör. Dr. Emine KAYA*
Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir BARUT**

ÖZ

Vergi gelirleri, ülkelerin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle vergi gelirlerini etkileyen faktörlerin tespit edilmesi ve politikaların geliştirilmesi elzemdir. Bu bağlamda bu çalışmada, Türkiye için 1965-2018 döneminde vergi gelirlerini etkileyen faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. İlk önce, değişkenler arasında eş-bütünleşme ilişkisi olup olmadığı incelenmiş ve değişkenler arasında uzun dönem ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra, eş-bütünleşme katsayıları incelenmiştir. Eş bütünleşme testi bulgularına göre, ekonomik büyümenin, finansal gelişmenin, finansal yayılmanın, doğrudan yatırımların ve sanayi üretiminin vergi gelirlerini pozitif olarak etkilediği tespit edilmiştir. Buna karşın, vergi gelirlerinin cari işlemler dengesinden negatif olarak etkilendiği, ticari dışa açıklıktan ise istatistiksel olarak anlamlı etkilenmediği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Vergi gelirleri, Finansal faktörler, Ekonomik faktörler, Eş-bütünleşme

ABSTRACT

Tax revenues play an important role in the development of countries. Therefore, it is essential to identify factors affecting tax revenues and to develop policies. In this context, it was tried to determine the factors affecting tax revenues in the 1965-2018 period for Turkey in this study. First of all, it was examined whether there was a cointegration relationship between variables and long term relationships between variables were determined. Then, cointegration

* Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, emine.kaya001@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7035-9241>

** Harran Üniversitesi, Siverek MYO., kadirbarut@harran.edu.tr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8315-9727>

coefficients were examined. According to the co-integration test findings, economic growth, financial development, financial expansion, direct investments, and industrial production positively affected the tax revenues. However, it was determined that the tax revenue was negatively affected by the current account balance and it was not affected significantly by the trade openness statically

Keywords: Tax revenues, Financial factors, Economic factors, Co-integration

GİRİŞ

Kamu harcamalarının elzem kaynaklardan olan kamu gelirlerinin en önemli unsuru, vergi gelirleridir (Yılancı, Şaşmaz ve Öztürk 2020,s. 122). Vergiler, merkezi yönetimlerin çeşitli kamu harcaması yapmak için kullandıkları ekonominin temel finansal depolayıcıları ve maliye politikası araçlarıdır (Lin ve Jia, 2019,s. 1).

Vergilendirme işlemlerinin ve ekonominin etkileşim içerisinde olduğunu yapılan ampirik çalışmalar kanıtlamıştır (Ireland, 1994, s.559; Xing ve Whalley, 2014, s. 448). Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ekonomilerde özellikle düşük gelirli ülkeler için vergi gelirleri, ekonominin ana kaynaklarıdır (Chemingui ve Roe, 2008,s. 491). Ülke ekonomileri için vergi oranlarının belirlenmesinde hem makroekonomik hem de finansal göstergeler gibi çeşitli faktörler hayati rol oynamaktadır (Basheera, Ahmad Hassan, 2019,s. 55). Ekonomik şartlar, ekonominin yaşadığı yapısal değişimler, finansal gelişme ve büyüme oranları bütçe gelirlerini ve dolayısıyla vergilendirme işlemlerini etkilemektedir (Bruce ve Turnovsky, 1999,s. 162). Bu sebepten ötürü, vergi gelirleri ile finansal ve ekonomik göstergeler arasındaki ilişki sıcak ve dinamik kalmaktadır (Li, Xiong ve Xie, 2018,s. 390).

Birçok düşük gelirli ülkede, düşük vergi oranları uygulamasının büyümeyi azaltıcı etkisi olduğu görülmektedir. Çünkü vergi kamu geliri sağlamak için şirketlerden, yatırımcılardan ve vatandaşlardan toplanmaktadır. Vergi rekabeti teorisi gereğince, küreselleşme ile merkezi yönetimler, mobil varlıklar üzerindeki vergi oranlarını azaltmaktadır. Bu politika, ekonomik büyümenin artması için uygulamaya konulmuştur. Vergi oranındaki bu değişimler, ülke ekonomileri ve finansal sistemleri üzerinde çeşitli etkiler yaratmaktadır (Basheera vd., 2019,s. 54).

Literatürde mali politika araçları ve finansal değişkenler arasındaki ilişkinin niteliğinin yatırımlara (Akitoby ve Stratmann, 2008,s.1971) ve vergi türlerine (Arin ve Koray, 2006,s.31; Arin, Mamun ve Purushuthman., 2009,s.33-34) ek olarak siyasi kurumların etkileşim düzeyine bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, literatürde finansal sistem ve mali politika arasında güçlü bir ilişki olduğu kabul edilmekteyken (Akitoby ve Stratmann, 2008, 1972; Arin vd. 2009,s. 33); mali politika ve finansal sistem etkileşiminin yönü hakkında görüş birliği sağlanamamıştır (Darrat, 1990,s.25; Ardagna, 2009,s. 37; Laopodis, 2009,s.634). Finansal sistem, makroekonomik göstergeler ve mali politika araçları arasındaki ilişkinin yönünü belirlemek, bankacılık sektörü gibi önemli sektörler için rekabetin belirleyici araçlarından biri olması sebebiyle önem arz etmektedir. Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerde bu ilişkinin araştırılması gerekmektedir. Çünkü, finansal piyasalar ile makroekonomi ve vergilendirme arasında olumlu ya da olumsuz nedensellik olduğuna ya da nedensellik olmadığına dair bulguların tespiti, bu ilişkinin niçin oluştuğunu sorgulamak adına önemli kanıtlar sunabilecektir (Taha, Colombage, , Maslyuk, ve Nanthakumar, , 2013,s. 147).

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin büyüebilmesi için güçlü bir finansal sistemin, güçlü ekonominin ve sağlam mali politikanın teşvik edilmesi gerekmektedir. Maliye politikasının makroekonomik göstergeler ve finansal piyasalar üzerindeki etkisi, kullanılan mali aracın türüne bağlı olabilmektedir. Literatürde, az sayıda araştırmacının, vergi gelirlerinin finansal sisteme ve ekonomik faaliyetlere nasıl katkıda bulunabileceğini ampirik olarak inceledikleri gözlemlenmektedir (Akitoby ve Stratmann, 2008,s. 1971; Arin ve Koray, 2006,s. 31; Arin vd., 2009,s. 33-34).

Vergilendirme geliri, merkezi yönetim gelirlerinin ana kaynaklarından biridir; ancak, vergilendirme ve ekonomik ile finansal değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen ampirik literatür, ekonomik ve finansal sistem ile vergilendirme arasındaki etkileşimin araştırılması ve anlaşılması eksikliğini ortaya koymaktadır

Bu çalışmanın literatüre katkısı, vergi gelirleri ile finansal ve ekonomik göstergeler arasındaki ilişkiyi Türkiye için araştıran az sayıda çalışmadan biri olmasıdır. Bu bağlamda bu çalışma Türkiye için literatürün zenginleşmesine olanak sağlayacaktır. Diğer yandan çalışma dört bölümde organize edilmektedir. Takip eden bölümde literatür özetlenmekte, üçüncü bölümde veri ve bulgulara yer verilmektedir. Dördüncü bölümde ise sonuçlar yorumlanmaktadır.

1. LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde vergi gelirin belirlenmelerini araştıran çeşitli ampirik çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda kişi başına Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH), tarım sektörü, sanayi sektörü, sermaye girişi, dışa açıklık, siyasi istikrar, yolsuzluk, enflasyon, hesap verebilirlik ve mortalite gibi ekonomik ve finansal göstergeler vergi gelirin temel belirleyicileri olarak varsayılmıştır (Tanzi ve Davoodi, 1997; Ghura, 1998; Piancastelli, 2001; Gupta, 2007; Bird vd., 2008; Chaudhry ve Munir, 2010; Dioda, 2012; Karagöz, 2013; Castro ve Camarillo, 2014).

Finansal sistem ve mali politika aracı olan vergi gelirleri ilişkisini inceleyen çalışmalara literatürde rastlanmaktadır. Fakat, bu ilişkide finansal sistemden vergi gelirlerine doğru bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir ve bu ilişkinin yönü için genel kanı finansal sistemin vergi gelirlerinden negatif etkilendiğidir (Ardagna, 2009; Laopodis, 2009).

Tavares ve Valkanov (2001), vergilerdeki artışın hisse senedi ve tahvil getirileri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif etkisinin olduğunu vurgulamışlardır. 1960-2002 yılları arasında OECD ülkeleri için panel verilerini analizini kullanan Ardagna (2009), borsa performansı üzerinde mali daralmaların olumsuz etkisi olduğunu ve mali açıklıkların olumlu bir etkisi olduğunu kanıtlamıştır. Laopodis (2009), maliye politikasının borsaları negatif ve anlamlı bir şekilde etkileyebileceğini savunmuştur.

Vergilendirme ve bankacılık faaliyetleri arasındaki ilişki, aslında menkul kıymet piyasaları ve vergi gelirleri ilişkisine kıyasla daha az netlik taşımaktadır. Bankacılık sektörüne odaklanan Demirgüç-Kunt ve Huizinga (2001), vergilendirmenin bankacılık faaliyetleri üzerinde güçlü etkileri olduğunu vurgulamaktadırlar. Demirgüç-Kunt ve Huizinga (2001), vergiler ve bankacılık faaliyetleri arasındaki ilişkinin ülkeler için olumlu; fakat yabancı bankalar için negatif olduğunu göstermektedir. Bu nedenle bankanın sahiplik durumu ve vergilendirme arasındaki ilişkinin de önemli olduğu ifade edilmektedir. Vergilendirmenin uluslararası bankacılık üzerindeki etkilerini Hung ve Lee (2010) gözden geçirmekte ve vergilendirmenin, uluslararası bankacılık sisteminin geliştirilmesinde önemli bir rol oynadığını gözler önüne sermektedirler.

Devereux ve Maffini (2007), 12 OECD ülkesi için kurumlar vergisinin toplam vergi gelirleri ve ticari açıklık üzerinde negatif etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir. Ek olarak, vergi oranlarının nispeten düşük olmasının, ülkeye

sermaye girişi için fırsat olabileceğini yazarlar savunmuşlardır. Devereux ve Maffini (2007), dört vergilendirme hedefi üzerinde durmuşlardır. Bu hedefler, merkezi yönetim geliri için tahsilat, zenginlerden fakirlere kaynakların dağıtılması, yeniden fiyatlandırma ve son olarak kamu hesap verebilirliğidir. Arın vd. (2009) dolaylı verginin aşırı piyasa getirileri üzerinde önemli olumsuz etkilerinin olduğunu, ancak kurumlar vergisinin önemli etkisinin olmadığını savunmuştur. Bu durumun sebebini, yazarlar firmaların yatırım fırsatlarını borçtan özkaynak finansmanına dönüştürme yeteneğinden kaynaklandığını belirtmişler ve ek olarak dolaylı vergilerin hisse getirileri üzerindeki etkisinin büyüklüğünün, ücretler üzerinden alınan verginin etkisinden daha büyük olduğunu kanıtlamışlardır. Yagan (2015), 2003 yılı hisse senedi kar payları vergilerinin kazanç üzerindeki etkisini incelemiş ve de vergi gelirleri üzerinde durmuştur. Akçay vd. (2016), Türkiye’de finansal gelişme ile vergi gelirleri ilişkisini 2006-2014 döneminde incelemişlerdir. Çalışmada bankacılık sektörünün ve de bankacılık dışı diğer sektörlerin uzun dönemde direkt vergi gelirlerini etkilediğini; kısa döneme ise bankacılık sektörünün direkt vergi gelirlerinin nedeni olduğunu raporlanmıştır. Ajide ve Bankefa (2017), Nijerya’da finansal sistemin vergi geliri üzerindeki etkisini 1981-2014 yıllarında incelemişlerdir. Borsa ve bankacılık gelişiminin vergi geliri üzerinde önemli ve olumlu etkisinin olduğu yazarlar tarafından vurgulanmaktadır. Ayrıca, banka şubelerinin sayısı ve vergi gelirleri arasında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebi (2018) ve Nnyanzi, .., Bbale ve Sendi (2018), finansal gelişmenin vergi gelirlerinin önemli belirleyicisi olduğunu ifade etmişlerdir.

Literatürde vergi ve ekonomik büyüme bağına ilişkin olarak, tıpkı finansal sistem unsurları ve vergi gelirleri ilişkisinde olduğu gibi farklı görüşlere rastlanmaktadır. Koester ve Kormendi (1989), Levine ve Renelt (1992), Easterly ve Rebelo (1993), Slemrod ve Yitzhaki (1995), Mendoza, Milesi-Ferretti ve Asea (1997) ve Kneller, Michael ve Gemmill, N.. (1999), ortalama vergilendirme seviyesi ile üretim dinamikleri arasında ne uzun vadede ne de kısa vadede pozitif veya çoğu durumda anlamlı olmayan bir korelasyon olduğunu belirtmişlerdir. Öte yandan, Kormendi ve Meguire (1985), King ve Rebelo (1990), Barro (1991), Plosser (1992), Engen ve Skinner (1992), Wright (1996) ve Leibfritz, Thornton ve Bibee (1997) büyüme ve vergi gelirleri arasında negatif bir korelasyon olduğunu ifade etmişlerdir. Leibfritz vd. (1997), OECD ülkeleri için vergi yükü etkilerini incelemişler ve vergi/GSYİH oranında

meydana gelen %10'luk artışın, direkt vergilendirme aracılığıyla büyümede % 0,5 oranında azalmaya sebep olduğunu kanıtlamışlardır. Padovano ve Galli'nin (2002) ampirik çalışmasında, yüksek korelasyon nedeniyle ortalama vergilendirmenin ortalama mali harcama aracılığıyla büyüme üzerinde gözle görülür bir büyüme etkisinin olmadığı iddia edilmiştir.

Brühlart vd. (2012), kümelenme ekonomisinin farklı lokalizasyonda yer alan firmaların vergilendirmeye ilişkin duyarlılıklarını azalttığını vurgulamışlardır. García Benavente (2016) ise, karbon vergisi ve ekonomi ilişkisini Şili için incelemiştir. Zhao ve Burge (2016), konut serveti, emlak vergileri ve yaşlı işgücü arzı arasındaki ilişkiyi incelemişler ve servetin işgücü arzını sağlık ve medeni durumdan daha az etkilediğini savunmuşlardır.

2. VERİ SETİ VE UYGULAMA

Bu çalışmanın amacı, ekonomik ve finansal faktörlerin vergi gelirleri üzerine etkisinin Türkiye için 1965-2018 döneminde incelenmesidir. Çalışmada kullanılan değişkenler ise Tablo1 de raporlanmıştır. Çalışmada kullanılan analizler Eviews ve Stata paket programları ile yapılmıştır.

Tablo 1. Değişkenlere Ait Bilgiler

Değişkenler	Kod	Hesaplanma	Verinin Alındığı Yer
Vergi Gelirleri	VERGİ	Vergi Gelirleri/GSYİH	Dünya Bankası
Ekonomik Büyüme	GDDPER	Kişi Başına Gelir	Dünya Bankası
Ticari Açıklık	AÇIKLIK	(İthalat + İhracat)/GSYİH	Dünya Bankası
Sanayi Katma Değeri	INDUS	Sanayi üretimi/GSYİH	Dünya Bankası
Finansal Yayılım	FİNİNC	1000 kişi başına bankamatik sayısı	Dünya Bankası
Doğrudan Yatırımlar	FDİ	Doğrudan yabancı yatırımlar/ GSYİH	Dünya Bankası
Finansal Gelişme	FD	Özel sektöre verilen krediler /GSYİH	Dünya Bankası
Cari işlemler dengesi	CAB	Cari işlemler dengesi /GSYİH	Dünya Bankası

Çalışmanın uygulama kısmında ilk olarak değişkenlerin durağanlıklarının incelenmesi gerekmektedir. Çünkü durağan olmayan değişkenler istatistiki olarak güvenilir olmayan sonuçların elde edilmesine neden olabilmektedir. Diğer yandan değişkenlerin durağanlık dereceleri çalışmada kullanılacak eş bütünleşme testini de etkilemektedir. Bu nedenle durağanlık analizi zaman serilerinde büyük önem arz etmektedir. Çalışmada otokorelasyon

varlığında da tutarlı sonuçlar veren Augment Dickey-Fuller (ADF) birim kök testi kullanılmıştır. Bu testin üç modeli olup aşağıdaki gibidir;

$$\Delta Y = \delta Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k (\delta_i \Delta Y_{t-1} + \varepsilon_t) \quad \text{sabitsiz ve trendsiz model} \quad (1)$$

$$\Delta Y = a + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k (\delta_i \Delta Y_{t-1} + \varepsilon_t) \quad \text{sabitli ve trendsiz model} \quad (2)$$

$$\Delta Y = a + @trend + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k (\delta_i \Delta Y_{t-1} + \varepsilon_t) \quad \text{sabitli ve trendli model} \quad (3)$$

Bu testler için

H_0 : Seri birim köklüdür.

H_a : Seri birim köksüzdür.

Burada test istatistiklerine ait olasılık değerlerinin %1,%5 ve %10'dan küçük olması durumunda H_0 hipotezi ret edilir ve serinin birim köksüz yani durağan olduğu kabul edilir. Tablo2 de ise ADF birim kök testi sonuçları raporlanmıştır.

Tablo 2. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

	I(0)	I(1)
VERGİ	-1.8686	-5.5244***
AÇIKLIK	-1.1190	-5.0402***
INDUS	-2.1549	-3.3022***
GDDPER	-0.9680	-4.9719***
FININC	-2.0020	-6.4134***
FDI	-2.0968	-4.7503***
FD	0.5419	-4.6759***
CAB	-1.3530	-7.2195***

Not: *** değişkenlerin %1 önem düzeyinde durağan olduklarını göstermektedir.

Bayer ve Hanck (2012) farklı eş bütünleşme testlerinin birbirinden farklı sonuçlar vermesinden hareketle; Engle-Granger (1987), Johansen (1988), Boswijk (1994) ve Banerjee vd. (1998) testlerinin kombinasyonundan oluşan bu testi geliştirmişlerdir. Bu bağlamda çalışmada daha güvenilir sonuçlar veren Bayer ve Hanck (2012) eş bütünleşme testi tercih edilmiştir. Bayer ve Hanck (2012), bireysel eşbütünleşme testlerinin hesaplanan anlamlılık düzeyinin (p-değerleri) birleştirilmesini önermiştir. Teste Hesaplanan Fisher istatistikleri, Bayer ve Hanck (2012) tarafından sağlanan kritik değerleri aşarsa, eş bütünleşmenin sıfır hipotezi reddedilebilir (Govindaraju ve Tang, 2013,s. 315). Bu bağlamda tablo3 eş bütünleşme bulguları raporlanmıştır.

Tablo 3. Bayer-Hanck Eş-Bütünleşme Testi Sonuçları

	Engle-Granger	Johansen	Boswijk	Banerjee vd.
Test İstatistikleri	-3.1230	137.9134	-2.2659	51.6843
Prob.	0.9313	0.000***	0.8199	0.0001**
		Kritik Değer		
Bayer-Hanck Eş-Bütünleşme Testi	Fisher Test İstatistiği	(%5)		
EG-J:	55.404**	10.181		
EG-J-Ba-Bo:	17.875**	19.447		

Not: Sırası ile ***, **, *, %1, %5 ve %10 önem düzeyinde eş-bütünleşmeyi ifade etmektedir.

Tablo 3 sonuçlarına göre, hesaplanan test istatistiğinin %5 önem düzeyinde kritik değerden büyük olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile vergi gelirleri ve ekonomik büyüme, cari işlemler dengesi, finansal gelişme, endüstriyel üretim, ticari dışa açıklık, doğrudan yatırımlar ve finansal yayılma arasında uzun dönem ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmada değişkenler arasında uzun dönem ilişkisi olduğu tespit edilmiş ve uzun dönem katsayılarının tahmini için FMOLS tahmincisi kullanılmış olup, bulgular tablo 4 te raporlanmıştır.

Tablo 4 sonuçlarına göre; ekonomik büyüme, finansal gelişme, doğrudan yatırımlar, endüstriyel üretimi ve finansal yayılmanın vergi gelirlerini pozitif ve istatistiki olarak anlamlı, cari işlemler dengesinin ise negatif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın ticari dışa açıklığın vergi gelirleri üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4. FMOLS Uzun Dönem Katsayıları Tahmincisi

Model: VERGİ= f(GDDPER, CAB, FD, FDI, FININC, INDUS, AÇIKLIK)	Kat Sayı	Std. Hata	t-İstatistiği	Olasılık
GDDPER	0.002638	0.000227	11.64344	0.054*
CAB	-2.492468	0.177704	-14.02594	0.045**
FD	0.272410	0.023520	11.58219	0.054*
FDI	21.13918	5.84585	5.334052	0.095*
FININC	3.764348	0.476267	7.903853	0.080*
INDUS	1.023307	0.042611	24.01500	0.026**
AÇIKLIK	0.093198	0.023306	3.998838	0.156
C	10.83025	2.789691	3.882239	0.160
R ²	0.999966	Kalıntılarının ortalamalarının Karesi		0.017450
Düzeltilmiş R ²	0.999007			
Standart Regresyon Hatası	0.132097			
Uzun Dönemli Varyans	0.004932			

Not:**,*değişkenlerin sırası ile %5 ve %10 önem düzeyinde anlamlı olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 4 sonuçlarına göre; ekonomik büyüme, finansal gelişme, doğrudan yatırımlar, finansal yayılma ve sanayi katma değeri ile vergi gelirler arasında pozitif yönlü bir ilişki, cari işlemler dengesi ve vergi gelirleri arasında negatif yönlü ve istatistiki olarak anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Buna karşın vergi gelirleri ve açıklık arasında ise istatistiki olarak anlamlı olmayan bir ilişki tespit edilmiştir.

3. SONUÇ

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ekonomiler için vergi gelirleri ekonomik sürdürülebilirlik ve büyümenin başlıca kaynağıdır. Merkezi hükümet için, vergi gelirleri, yardıma bağımlı ve düşük gelirli ülkeler için bile ana gelir kaynağıdır. Vergilendirmenin amacı, kamu ihtiyaçlarını karşılamaktır ve herhangi bir ülkenin hükümeti, toplumdaki ekonomik refah ve adalet için yoğun vergi gelirlerine ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, ekonomik ve finansal faktörlerin vergi gelirleri üzerindeki etkisinin Türkiye için 1965-2018 yıllık dönemde incelenmesidir. Bu amaçla ile vergi gelirlerinin bağımlı değişken, ekonomik büyüme, cari işlemler dengesi, finansal yayılma, finansal gelişme, ticari açıklık, doğrudan yatırımlar ve sanayi katma değerinin bağımsız değişken olduğu bir model kurulmuş ve model ekonometrik olarak incelenmiştir.

Çalışmanın bulguları incelendiğinde ekonomik büyümede meydana gelen artış gerek firmaların gerekse de bireylerin gelirlerine olumlu yansiyacaktır. Bu bağlamda artan gelirler firmaların daha fazla üretim veya satış yapmasını sağlarken bireylerinde daha fazla harcama yapmasına yol açmaktadır. Artan üretim, satış ve tüketimler ise dolaylı olarak vergi gelirlerine olumlu yansiyacaktır. Model incelendiğinde ise ekonomik büyümenin vergi gelirlerini, Koester ve Kormendi (1989), Levine ve Renelt (1992), Easterly ve Rebelo (1993), Slemrod ve Yitzhaki (1995), Mendoza vd. (1997) ve Kneller vd. (1999) çalışmalarına benzer olarak pozitif etkilediği tespit edilmiştir. Finansal gelişme de ekonomik büyümeye benzer olarak vergi gelirlerini olumlu etkileyecektir. Çünkü kamu, sermayeden gelir vergisi vb. vergiler olarak vergi gelirlerini artırmaktadır. Finansal gelişme değişkeni vergi gelirlerini Ajide ve Bankefa (2017), Ebi (2018) ve Nnyanzi vd. (2018) çalışmalarına benzer olarak pozitif etkilemektedir. Finansal yayılma sermayenin tabana yayılmasının bir göstergesi olup finansal yayılmanın artması finansal gelişmede olduğu gibi kamunun vergi gelirlerini artıracaktır. Finansal yayılmanın vergi gelirleri üzerindeki etkisi incelendiğinde ise Ajide ve Bankefa (2017) çalışmasının aksine pozitif olarak tespit edilmiştir. Ticari dışa açıklık ise istatistiki olarak anlamsız olarak tespit edilmiş olup, Devereux ve Maffini (2007) çalışması ile çelişmektedir. Bu bulgu dış ticaretin istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir. Doğrudan yatırımlar ekonomik büyümede önemli rol oynamakta olup, artan doğrudan yatırımlar fabrika vb. şeklinde ekonomiye katkıda bulunarak kamuya önemli ölçüde vergi geliri aktarmaktadır. Bu bağlamda Doğrudan yatırımların ekonomik büyümeyi pozitif yönlü etkilediği tespit edilmiştir. Cari işlemler dengesinin vergi gelirleri üzerindeki etkisinin negatif olduğu tespit edilmiştir, bu bulgu cari işlemler dengesinde meydana gelen olumsuzlukların ekonomiyi ve buna bağlı olarak vergi gelirlerini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Sanayi üretiminde meydana gelen artış, fabrikaların ürettiklerini sattıklarını göstermekte olup, bu durum fabrikaların gelirini artırmakta, artan gelir ise kamuya daha fazla vergi aktarılmasına olanak sağlamaktadır. Sanayi üretimi ise beklenildiği gibi vergi gelirlerini pozitif olarak etkilemiştir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, finansal ile ekonomik sistem ve doğrudan vergi geliri hakkında bulgular sağlayarak katkıda bulunmaktadır. Finansal ile ekonomik sistem değişkenlerinin vergi gelirleri içerisinde önemli bir yeri olduğu için, merkezi yönetimler yerli ve yabancı iktisadi birimlere yeni

teşvikler sunarak, üretken iş gücü ve ekonomik kalkınmayı ve ilerlemeyi destekleyecek politik istikrarı sağlamalıdır. Hangi mali politikanın gelişmekte olan bir ülkenin ekonomisinin canlanmasına en çok katkıda bulunduğu belirlenmesi, literatürde merkezi yönetimlerin makroekonomik şartları ve finansal sistem faaliyetlerini teşvik edecek politikalar geliştirmelerini tetikleyecek ve aynı zamanda ekonomik büyümeye katkı sağlayabilecektir. Bu teşvikler, doğrudan ve dolaylı yatırım faaliyetleri için vergi kolaylığı sağlama şeklinde olabilir. Bu nedenle vergi gelirini etkileyen faktörlerin anlaşılmasının, gelecekte daha verimli vergilendirme politikasının yapılması için ışık tutabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışma, politika yapımcılar ve araştırmacılar için, ekonomik ve finansal faktörlerin vergi politikaları üzerindeki etkisini değerlendirmede yardımcı olacaktır. Diğer yandan, ülkelerin vergi politikasını belirleyen farklı makroekonomik faktörler literatürün zenginleşmesinde önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Ajide, F. M. and Bankefa, O.I (2017). Does Financial System Influence Tax Revenue? The Case of Nigeria. *African Journal of Economic Review*, 5(3), 15-33.
- Akçay, S., Sağbaş, İ. ve Demirtaş, G. (2016). Financial Development and Tax Revenue Nexus in Turkey. *Journal of Economics and Development Studies*, 4(1), 103-108.
- Akitoby, B. and Thomas S. (2008). Fiscal Policy and Financial Markets. *Economic Journal*, 118, 1971–1985.
- Ardagna, S. (2009). Financial Markets' Behavior around Episodes of Large Changes in The Fiscal Stance. *European Economic Review*, 53, 37–55.
- Arin, K. P. ve Koray, F. (2006). Are Some Taxes Different than Others? An Empirical Investigation of The Effects of Tax Policy in Canada. *Empirical Economics*, 31, 183–193.
- Arin, K. P., Mamun, A. ve Purushothman, N. (2009). The Effects of Tax Policy on Financial Markets: G3 Evidence. *Review of Financial Economics*, 18, 33–46.
- Banerjee, A., Dolado, J. and Mestre, R. (1998). Error correction mechanism tests for cointegration in a single equation framework. *Journal of time series analysis*, 19(3), 267-283.

- Barro, R. J. (1991). Economic Growth in A Cross-Section of Countries. *Quarterly. Journal of Economics*, 106, 407-441.
- Basheer, M., Ahmad, A. and Hassan, S. (2019). Impact of economic and financial factors on tax revenue: Evidence from the Middle East countries. *Accounting*, 5(2), 53-60.
- Bayer, C., ve Hanck, C. (2013). Combining non-cointegration tests. *Journal of Time series analysis*, 34(1), 83-95.
- Bird, R. M., Martinez-Vazquez, J. and Torgler, B. (2008). Tax effort in developing countries and high income countries: The impact of corruption, voice and accountability. *Economic analysis and policy*, 38(1), 55-71.
- Boswijk, H. P. (1994). Testing for an unstable root in conditional and structural error correction models. *Journal of econometrics*, 63(1), 37-60.
- Bruce, N. and Turnovsky, S. J. (1999). Budget balance, welfare, and the growth rate:” dynamic scoring” of the long-run government budget. *Journal of Money, Credit, and Banking*, 162-186.
- Brühlhart, M., Jametti, M. and Schmidheiny, K. (2012). Do agglomeration economies reduce the sensitivity of firm location to tax differentials?. *The Economic Journal*, 122(563), 1069-1093.
- Castro, G. Á. and Diana Camarillo, D. (2014). Determinants of Tax Revenue in OECD Countries over The Period 2001-2011. *Contaduría y Administración*, 59(3), 35-59.
- Chaudhry, I. S. and Munir, F. (2010). Determinants of Low Tax Revenue in Pakistan. *Pakistan Journal of Social Sciences*, 30(2),439-452.
- Chemingui, M. A. ve Roe, T. (2008). Petroleum REvenues in Gulf Cooperation Council. Countries and Their Labor Market Paradox, *Journal of Policy Modeling*, 30(3), 491-503.
- Darrat, A. F. (1990). Stock Returns, Money, and Fiscal Deficits. *The Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 25, 387-398.
- Demirguc-Kunt, A. and Huizinga, H. (2001). The Taxation of Domestic and Foreign Banking. *Journal of Public Economics*, 79, 429-453.
- Devereux, M. P. and Maffini, G. (2007). The Impact of Taxation on The Location of Capital, Firms and Profit: A Survey of Empirical Evidence, Oxford University Centre for Business Taxation Working Paper Series.
- Dioda, L. (2012). Structural Determinants of Tax Revenue in Latin America and The Caribbean, 1990-2009, Economic Commission for Latin America and

- the Caribbean (ECLAC). LC/MEX/L.1087, Press in United Nations.
- Easterly, W. ve Rebelo, S. (1993). Fiscal Policy and Economic Growth. *Journal of Monetary Economics*, 32, 417–458.
- Ebi, B. O. (2018). Financial Sector Development and Tax Revenue in Nigeria. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 6(6), 93-109.
- Engen, E. and Skinner, J. (1992), Fiscal Policy and Economic Growth, NBER Working Paper, 4223, Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
- Engle, R.F and Granger, C.W.J., (1987). Cointegration and error correction: representation, estimation and testing. *Econometrica* 55, 251 – 276
- Govindaraju, V. C., and Tang, C. F. (2013). The dynamic links between CO2 emissions, economic growth and coal consumption in China and India. *Applied Energy*, 104, 310-318.
- García B. and Miguel, J. (2016). Impact of A Carbon Tax on The Chilean Economy: A Computable General Equilibrium Analysis. *Energy Economics*, 57, 106–127.
- Ghura, M. D.(1998). Tax Revenue in Sub-Saharan Africa: Effects of Economic Policies and Corruption (No. 98-135), *International Monetary Fund* 1-25.
- Gupta, A. S. (2007). Determinants of Tax Revenue Efforts in Developing Countries (No. 7- 184), *International Monetary Fund*, 1-39.
- Hung, F. S. and Chiang, L.C (2010). Asymmetric Information, Government Fiscal Policies, and Financial Development. *Economic Development Quarterly*, 24, 60–73.
- Ireland, P. N. (1994). Supply-Side Economics and Endogenous Growth. *Journal of Monetary Economics*, 33, 559–572.
- Johansen, S. (1988), Statistical analysis of cointegration vectors. *Journal of economic dynamics and control*, 12(2-3), 231-254.
- Karagöz, K. (2013). Determinants of Tax revenue: Does Sectorial Composition Matter?, *Journal of Finance. Accounting & Management* 4(2), 50-63
- King, R. G. and Rebelo, S. (1990). Public Policy and Economic Growth: Developing Neoclassical Implications. *Journal of Political Economy*, 98, 126–150.
- Kneller, R., Michael F. B. and Gemmell, N. (1999). Public Policy and The Government Budget Constraint. *Journal of Public Economics*, 74, 171–190.

- Koester, R. B. and Kormendi, R.C. (1989), Taxation, Aggregate Activity and Economic Growth: Cross country Evidence on Some Supply Side Hypotheses, *Economic Inquiry*, 27, 367–387.
- Kormendi, R. C. and Philip C. Meguire, P. (1985). Macroeconomic Determinants of Growth. *Journal of Monetary Economics*, 16, 141–163.
- Laopodis, N. T. (2009). Fiscal Policy and Stock Market Efficiency: Evidence for The United States. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 49, 633–650.
- Leibfritz, W., Thornton, J. and Bibbee, A. (1997). Taxation and economic performance, Organization for Economic Co-operation and Development. *Economics Department//Working Papers*, (176).
- Levine, R. ve Renelt, D. (1992). A Sensitivity Analysis of Cross-Country Growth Models. *American Economic Review*, 82, 942–963.
- Li, H., Xiong, Z., and Xie, Y. (2018). Resource tax reform and economic structure transition of resource-based economies. *Resources, Conservation and Recycling*, 136, 389-398.
- Lin, B. and Jia, Z. (2019). What will China’s carbon Emission Trading Market Affect with Only Electricity Sector Involvement? A CGE Based Study. *Energy Economics*, 78, 301–311.
- Mendoza, E. G., Milesi-Ferretti, G. M. and Asea, P. (1997). On the ineffectiveness of tax policy in altering long-run growth: Harberger’s superneutrality conjecture. *Journal of Public Economics*, 66(1), 99-126.
- Nnyanzi, J. B., Bbale, J. M. and Sendi, R. (2018). Financial development and tax revenue: How catalytic are political development and corruption. *International Journal of Economics and Finance*, 10(8), 92-104.
- Padovano, F. and Galli, E. (2002). Comparing The Growth Effects of Marginal vs Average Tax Rates and Progressivity. *European Journal of Political Economy*, 18, 529–544.
- Piancastelli, M. (2001). Measuring The Tax Effort of Developed and Developing Countries: Cross Country Panel Data Analysis-1985/95, IPEA Discussion Paper No 103.
- Plosser, C. (1992). The Search for Growth. Policies for Long Run Growth. Symposium Series, Kansas City: Federal Reserve of Kansas City.
- Slemrod, J. and Yitzhaki, S. (1995). The Costs of Taxation and The Marginal Cost of Funds. IMF Working Paper, 83.

- Taha, R., Colombage, S. R., Maslyuk, S. and Nanthakumar, L. (2013). Does financial system activity affect tax revenue in Malaysia? Bounds testing and causality approach. *Journal of Asian Economics*, 24, 147-157.
- Tanzi, V. and Davoodi, H. (1997). Corruption, Public Investment, and Growth. Working Paper, WP/97/139, IMF Working Paper.
- Tavares, J. and Valkanov R. (2001). The Neglected Effect of Fiscal Policy on Stock and Bond Returns. EFA 2003 annual conference, paper no. 201. UCLA.
- Wright, R. (1996). Redistribution and Growth. *Journal of Public Economics*, 62, 327-338.
- Xing, W. and Whalley, J. (2014). The Golden Tax Project, Value-Added Tax Statistics, and The Analysis of Internal Trade in China. *China Economic Review*, 30, 448-458.
- Yagan, D. (2015), Capital Tax Reform and The Real Economy. *American Economic Review*, 105(12), 3531-3563.
- Yılcı, V., Şaşmaz, M. Ü. ve Öztürk, Ö. F. (2020). Türkiye’de Kamu Harcamaları İle Vergi Gelirleri Arasındaki İlişki: Frekans Alanda Asimetrik Testinden Kanıtlar. *Journal Of Turkish Court Of Accounts/Sayıstay Dergisi*, 31(116), 121-139.
- Zhao, L. and Burge, G. (2016). Housing Wealth, Property Taxes, and Labor Supply Among The Elderly, *Journal of Labor Economics*. <https://doi.org/10.1086/687534>, Erişim Tarihi: 04.06.2020).